

Wereldbosbouwcongres in Québec, Canada

De wereldbosbouw snakt naar nieuwe partners en samenwerking

— Herman Savenije & Kees van Dijk

Van 21 tot 28 september 2003 vond het 12de Wereldbosbouwcongres plaats in Québec City, Canada. Herman Savenije en Kees van Dijk waren daar vanuit het Expertisecentrum LNV aanwezig. Het hoofdthema van het congres was 'Forests, Source of Life'. In dit artikel geven Savenije en Van Dijk een aantal indrukken en trends over bossen en bosbouw die zij uit het congres halen.

Toenemende globalisering van bossen

De wijze waarop landen met hun bossen en haar functies omgaan is steeds meer grensoverschrijdend. Ontbossing, behoud van biodiversiteit en goed bosbeheer worden steeds meer als een mondiale verantwoordelijkheid gevoeld. 'Treaties now shape the broad environmental context within which national forest policies and management must operate'. Dus geen 140 bossen in 140 landen, maar een 'global forest' waar iedereen verantwoordelijk voor is.

Het mondiale bos (verantwoordelijkheid) van iedereen?

Het bos 'vermaatschappelijkt' en iedereen heeft een mening over het bos. Met name de urbane bevolking laat nadrukkelijker haar stem horen via internationale en nationale NGO's. Dat geldt ook voor lokale en inheemse bevolkingen. Bosbouwers en overheden beginnen te beseffen dat de bossen niet hun exclusieve domein mogen zijn en dat zij hier ook niet als enigen verantwoordelijk voor zijn. Bosbouwers onderkennen dat zij meer dan voorheen bruggen dienen te slaan naar de andere stakeholders via dialoog en communicatie, intersectoraal overleg, partnerships, participatie, nieuwe allianties. Anders zullen hun inzichten en handelen weinig effect hebben. Onderliggende factoren van ontbossing en het maatschappelijk belang van bossen moeten beter aan de man gebracht worden door deze zichtbaar te maken in termen van primaire maatschappelijke concerns als water,

armoede, vrede en veiligheid.

Het besef dat er veel stakeholders zijn en dat je 'het niet in je eentje kunt', heeft ertoe geleid dat er meer gesproken en gehandeld wordt in termen van partnerships. Partijen lijken naar elkaar toe te groeien en zien mogelijkheden voor samenwerking.

Globaal versus lokaal: twee parallelle, gescheiden processen?

De beleidsvorming en dialoog op mondiaal niveau zijn de laatste jaren toegenomen. Het beeld is ontstaan van twee parallelle processen, waartussen te weinig interactie dreigt. 'Think Globally, Act Locally' lijkt te verworden tot 'Act Globally, Act Locally'.

Bossen als integraal deel van het landschap

Misschien een van de belangrijkste ontwikkelingen is dat bossen, hun instandhouding, herstel, beheer en gebruik integraal en multifunctioneel benaderd worden als onderdeel van het grotere landschap ('landscape approach'). Hierdoor krijgen de intersectorale relaties en onderliggende oorzaken van ontbossing een betere plek in de discussies en de bossengerichte activiteiten. Dit is ook in lijn met de roep om meer samenwerking. Het gaat niet alleen over primair bos, maar vooral over gedegradeerd bos, secundair bos en bomen buiten het bos. Bosherstel ('Forest restoration') wordt meer het issue.

Strikte functiescheiding een gepasseerd station?

De visie op bescherming en gebruik lijkt te veranderen vanuit het groeiende besef dat de strikte scheiding tussen beschermde gebieden en gebruiksgebieden niet houdbaar en haalbaar is. Inheemse bevolkingen en lokale gemeenschappen maken ten slotte (soms al eeuwenlang) gebruik van het bos en hebben daar recht

op. Gebruiks- en beschermingsdoelstellingen dienen gerealiseerd te worden binnen het streven naar duurzaamheid en armoedebestrijding ('making markets work for communities').

Goed bestuur en instituties, daar gaat het om!

De noodzaak van goed bestuur en goede instituties - en de daarmee samenhangende continuïteit en langetermijndenken - krijgt een grotere plaats in de discussies over bossen: op alle niveaus en in samenhang. Steeds meer wordt benadrukt dat voor het bereiken van bosinstandhouding en verantwoord beheer het vooral gaat om noties als democratisering, 'accountability', 'empowerment', 'transparantie', 'equitability' en bestrijding van corruptie.

Certificering niet meer weg te denken

Hoewel in absolute termen nog gering, is de hoeveelheid gecertificeerd bos en hout toegenomen en hebben in alle grote bossenlanden certificeringinitiatieven wortel geschoten. Wel moet geconstateerd worden dat certificering vooral in de Westerse landen is aangeslagen.

foto's Herman Savenije

Zolang er geen duidelijke financiële en andere baten tegenover certificering staan, het hoge kosten met zich meebrengt en de beheerskennis en -capaciteit beperkt is, blijft grootschalige implementatie in de Derde Wereld lastig. In dit verband lijkt de vraag naar een gefaseerde aanpak van certificering sterker te worden. Hierdoor zouden groepen die een laag beginniveau van bosbeheer hebben, maar wel goedwillend zijn, een betere mogelijkheid krijgen.

Van 'boswaardering' naar 'mechanismen voor verbrede financiering'

Er is een toenemende consensus over het belang van milieudiensten. Alleen producten (hout en NTFP) zijn onvoldoende gebleken om de grootschalige conversie van bos in de tropen

en elders een halt toe te roepen. De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van methodes om de functies ('goods & services') van het bos kwantitatief te waarderen. Maar hebben die werkelijk bijgedragen aan een meer afgewogen politieke besluitvorming? De conclusie is dat het effect op zichzelf beperkt is en dat er op het methodologische vlak nu voldoende voorhanden is. De vraag is hoe boswaardering effectief is te koppelen aan het ontwikkelen en toepassen van vernieuwende mechanismen van verbrede financiering. Daar ligt de werkelijke uitdaging. Het is opvallend dat financiering niet automatisch meer iets is van het geven van fondsen door donoren; de discussies gaan nu in de richting van de betaling of compensatie voor een geleverde functie door degenen die de functie genieten. Hierdoor wordt de discussie over financiering van bosbeheer getrokken uit het domein van de ontwikkelingssamenwerking naar internationale samenwerking. Op het vlak van verbrede

financiering worden her en der in de wereld ervaringen opgedaan, waarop voortgebouwd kan worden. Ook voor Nederland zijn die interessant voor de verdere ontwikkeling van functiebeloning en de betaling voor 'groene diensten'.

De essenties van community forestry zijn geen panacee

Community forestry werd in het congres naar voren gebracht als een belangrijke oplossingsrichting voor ontbossing en bosdegradatie in de tropen. De heersende mening is nu dat de verantwoordelijkheid over het beheer van bossen moet liggen bij mensen die er voor hun inkomen en welzijn van afhankelijk zijn. Tijdens het congres werd community forestry vooral besproken in termen van de kernvoorwaarden, zoals decentralisatie, eigendomsrechten, participatie en goed bestuur. Er lijkt soms

weinig oog voor de vele problemen die hiermee gepaard gaan, b.v. corruptie en verschillende belangen op het lokaal niveau, het niveau van kennis, instituties en organisatie.

ICT is niet meer weg te denken, maar er valt nog veel te doen

ICT heeft zich binnen de bossensector enorm ontwikkeld. Er wordt een groeiend aantal initiatieven ondernomen om de mondiale bos-sengemeenschap op de digitale snelweg aan te sluiten en bosseninformatie beter toegankelijk te maken. Een goed voorbeeld hiervan is het Global Forest Information System (GFIS, www.gfis.net).

Op het vorige congres in Antalya was de roep om betere (toegang tot) informatie groot en was er kritiek op de ontwikkeling van ICT. De Derde Wereld zou hierin niet mee kunnen komen. Deze ongelijkheid geldt nog steeds; zeker in Afrika waar, naast een gebrekkige infrastructuur, veel organisaties vaak nog niet beschikken over voldoende hardware en (recente) software. Wel wordt algemeen onderkend dat ICT een techniek is om te gebruiken, die weliswaar in potentie ook heel waardevol kan zijn voor mensen in ontwikkelingslanden – maar zeker niet een complete vervanging kan zijn voor papieren media' en 'face-to-face'-contacten.

Capaciteitsopbouw en human resource development

De hiervoor beschreven trends en gewenste ontwikkelingen zullen alleen gerealiseerd kunnen worden als we de mensen achter dit alles blijven zien en dat we voldoende aandacht

besteden aan hun ontwikkeling, opleiding en werkomstandigheden. Er werd dan ook op het congres bij herhaling nadruk gelegd op de noodzaak van training en onderwijs, hun modernisering en actualisering en het beschikbaar maken van voldoende middelen om de toegang hiertoe te vergroten, zowel voor jongens als meisjes, mannen en vrouwen.

Tot slot

Al met al gaf het congres een goed beeld van de stand van zaken en het heeft richting gegeven aan de agenda voor de komende jaren. In die zin was er genoeg te halen, zowel in relatie tot wat er in Nederland speelt en hoe dat zich verhoudt tot de internationale context als hoe Nederland elders en in internationaal verband kan bijdragen aan het bosbeheer in de wereld. Het volgende congres over 6 jaar is vermoedelijk in Australië. Zou dan niet een mooie titel zijn: 'Sustainable Transitions in Forest Governance in a Globalizing World'? ♦

Herman Savenije en Kees van Dijk werken bij het Expertisecentrum LNV

Websites Wereldbosbouwcongres:

FAO: <http://www.fao.org/forestry/index.jsp>
(home page, FAO Forestry)

IISD: <http://www.iisd.ca/sd/wfcr2/>

Een uitgebreide versie van dit artikel is te vinden op de website van de Vereniging Tropische Bossen (VTB): www.tropischebossen.nl/leden/info/wereldbosbouwcongres2003.pdf

Het Wereldbosbouwcongres, historie en doel

Het eerste Wereldbosbouwcongres (WBC) werd in 1926 in Rome gehouden; het vindt ongeveer eenmaal in de 6 jaar plaats. Hoewel het congres technisch en inhoudelijk van aard is – er worden geen politieke besluiten genomen –, zijn de discussies met regelmaat politiek getint. Een belangrijk doel van het congres is naast kennisuitwisseling het uitzetten van lijnen naar de toekomst en het beïnvloeden van de politieke agenda's. De belangrijkste conclusies en aanbevelingen worden vastgelegd in een 'Congres Statement'. Het WBC was oorspronkelijk vooral technisch van aard was. De focus is vooral in de laatste 25 jaar - parallel aan de mondiale duurzaamheidsdiscussie - steeds meer verbreed. Dit weerspiegelt zich ook in de titels van de opvolgende congressen sinds 1978:

1978: Jakarta: Forests for People

1986: Mexico: Forest Resources in the Integral Development of Society

1992: Parijs: Forests, a Heritage for the Future

1997: Antalya: Forestry for Sustainable Development towards the 21st Century

2003: Québec: Forests, Source of Life

De verbrede en mondiale focus op duurzaam bosbeheer doet ook de vraag rijzen of de naam Wereldbossencongres niet beter past dan Wereldbosbouwcongres, aangezien 'bosbouw' bij velen toch de beperkte inhoud van vroeger heeft.